

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

В. П. Кононець, І. С. Кравченко

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В «КРИЗОВИХ ЦЕНТРАХ» ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО
ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Методичні рекомендації

Дніпро
Видавець Біла К. О.
2019

УДК 327.355

К 64

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 2 від 24.10.2019 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Євген ЛЕГЕЗА – професор кафедри адміністративного та митного права Університету митної справи та фінансів, доктор юридичних наук, доцент;

Максим ОЧЕРЕТЯНИЙ – начальник Управління превентивної діяльності ГУНП в Дніпропетровській області, кандидат юридичних наук, полковник поліції.

УКЛАДАЧІ:

Віта КОНОНЕЦЬ – доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції;

Ірина КРАВЧЕНКО – доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності, кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції

Кононець В. П.

К 64 Діяльність працівників Національної поліції в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству : метод. реком. / В. П. Кононець, І. С. Кравченко. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. – 48 с.

Викладено правові засади, форми та засоби діяльності працівників Національної поліції в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству, методику та типові сценарії проведення заняття із застосуванням тренінгових центрів на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Для викладачів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, працівників підрозділів ювенальної превенції Національної поліції.

ПЛАН

Вступ	4
Розділ 1. Міжнародне та національне законодавство щодо протидії гендерно обумовленому насильству	6
Розділ 2. Суб'єкти на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству	15
Розділ 3. Форми та методи роботи уповноважених органів в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству.....	26
Розділ 4. Алгоритм діяльності працівників Національної поліції щодо протидії гендерно обумовленому насильству.....	34
Розділ 5. Типові сценарії для проведення заняття із застосуванням тренінгового центру «Кризовий центр» на базі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ	46

ВСТУП

Гендерне (гендероване) насильство (англ. *Gender violence*) – це форми насильницьких дій, що мають чітко виражену гендерну групу, на яку спрямоване насильство або яка чинить насильство¹.

Гендерне насильство в основному сприймається як насильство проти жінок, яке чинять переважно чоловіки. При цьому чоловіки, від яких очікується агресивна поведінка, не лише чинять насильство, а й самі страждають від нього (у війнах, розбоях, вуличному насильстві). Тому вони є як агресорами, так і жертвами насильницької поведінки². Окремо стосовно цієї теми виділяють насильство над чоловіками та насильство над ЛГБТ-людьми.

Варто зазначити, термін «гендерне насильство» почали використовувати міжнародні правозахисні організації, спеціалізовані установи ООН із захисту прав людини, дослідники в науковій літературі із гендерної проблематики для широкого охоплення ситуацій, насамперед пов'язаних із гендерною дискримінацією.

У програмах розвитку, зокрема **Фонду народонаселення ООН** використовується наступне визначення, яке може бути застосоване в 18 українських умовах:

Гендерне насильство – це насильство, яке стосується чоловіків і жінок, проте жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Дане явище стосується (але не вичерпується) завдання фізичної, сексуальної і психологічної шкоди, включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві взагалі³.

Це визначення чітко встановлює соціальні виміри і глибинні причини насильства проти жінок і дівчат. Без такого розуміння проблеми не може бути сфокусованої і відповідальної політики і зусиль з подолання насильства. Гендерне насильство може чинитися на трьох рівнях: у сім'ї, в суспільстві та з боку чи при попусканні держави. Про це, зокрема, йдеться у **ст.2 Декларації Генеральної Асамблеї ООН “Про викорінення насильства**

¹ Масрчик М, Плахотнік О. Гендероване насильство: між звичаєм і злочином. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. Київ: Критика. – С. 151–164.

² Марценюк Т. Гендерне насильство: що? де? коли? .: Ресурсний центр ГУРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : gurt.org.ua.

³ Фонд народонаселення ООН, Гендерна тематична група, 1998.

щодо жінок” 1993 р.⁴, де зазначається, що “*насильство щодо жінок охоплює такі випадки, але не обмежується ними:*

а) фізичне, статеве та психологічне насильство, яке має місце в сім’ї, включаючи нанесення побоїв, статевий примус дівчат, насильство, пов’язане з приданим, зґвалтування дружини чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні види практики, які спричиняють шкоду жінкам, лікарське насильство та насильство, пов’язане з експлуатацією;

б) фізичне, статеве та психологічне насильство, яке має місце в суспільстві в цілому, включаючи зґвалтування, статевий примус, статеве домагання та залякування на роботі, в навчальних закладах та інших місцях, торгівлю жінками та примус до проституції;

в) фізичне, статеве та психологічне насильство з боку чи при попусканні держави, де б воно не відбувалося”.

Одним із найпоширеніших видів гендерного насильства є *насильство щодо жінок у сім’ї*. Враховуючи важливість цієї проблеми, останнім часом у світі починають з’являтися спеціальні закони, які закріплюють реформи національного законодавства, сфокусовані на проблемі викорінення насильства щодо жінок у сім’ї.

На протидію гендерному насильству спрямовано багато міжнародних документів, зокрема: *Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларація ООН про викорінення насильства проти жінок, тощо*.

Практичне значення методичних рекомендацій «Діяльність працівників Національної поліції в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству» визначають їх теоретико-прикладну спрямованість, а викладені висновки та пропозиції можуть стати практичним порадищем для діяльності працівників Національної поліції України щодо протидії гендерно обумовленому насильству, а також методичною основою запровадження інноваційних форм навчання у Дніпропетровському державному університету внутрішніх справ.

⁴ Декларації Генеральної Асамблеї ООН -Про викорінення насильства щодо жінок|| від 20.12.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : A/RES/48/104 - Declaration on the Elimination of Violence against Women - UN Documents: Gathering a body of global agreements

1. МІЖНАРОДНЕ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

З огляду на приписи статті 9 Конституції України⁵, та відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» Україна повністю визнає на своїй території дію приписів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Протягом останніх років Україна взяла курс на ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і гендерно обумовленому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Передусім постало питання про приведення у відповідність із положеннями Конвенції національного законодавства у сфері запобігання та протидії насильству.

Так, 6 грудня 2017 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і гендерно обумовленому насильству та боротьбу з цими явищами».

Зазначені законодавчі зміни дозволяють практично реалізовувати основні положення Стамбульської Конвенції, законопроект з ратифікації якої з листопада 2016 року знаходиться на доопрацюванні профільного комітету Верховної Ради України і досі перебуває на підготовці на повторне перше читання.

7 грудня 2017 року набув чинності **Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁶**, внаслідок чого Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» втратив чинність. Цей Закон включає положення, які відповідають міжнародним стандартам протидії насильству, забезпечують комплексний підхід до запобігання будь-яким формам насильства стосовно жінок, профілактику насильства та розширюють коло суб'єктів, на яких розповсюджується дія цього Закону (подружжя чи колишнє подружжя або інші особи, з якими кривдник перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах тощо).

⁵ Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., із змінами, внесеними згідно із Законом від 08.12.2004 р. № 2222-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

⁶ Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

У Законі запроваджуються додаткові заходи, спрямовані на створення запобіжних і захисних механізмів боротьби з усіма формами насильства за ознакою статі: гендерно обумовлене є насильство, сексуальне насильство, переслідування, сексуальні домагання, примусові шлюби, каліцтва жіночих геніталій, примусові аборти, примусова стерилізація.

Запроваджено правові норми, спрямовані на особливий захист дітей, які постраждали від гендерно обумовленого насильства. Зокрема, постраждалою дитиною вважається не лише дитина, стосовно якої вчинено ті чи ті правопорушення (коли насильство спрямоване безпосередньо на дитину), а й дитина, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства.

Визначено повноваження щодо надання допомоги постраждалим від гендерно обумовленого насильства широкому колу органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також державним і недержавним установам і організаціям.

Також передбачено залучення до здійснення профілактичних заходів підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадських об'єднань, іноземних неурядових організацій, фізичних осіб – підприємців, а також фізичних осіб, які надають соціальні послуги, відповідно до законодавства.

Законом передбачається вдосконалення роботи служб підтримки потерпілих від насильства, зокрема державних телефонних –гарячих ліній», та збору впорядкованих за категоріями відповідних статистичних даних.

Надзвичайно важливою є норма про координацію під час здійснення заходів у сфері протидії гендерно обумовленому насильству . Така координація спрямована на забезпечення комплексного й узгодженого реагування на випадки гендерно обумовленого насильства та здійснення відповідно до Закону повноважень у цій сфері.

Водночас можна відзначити, що лише координація заходів у сфері боротьби з гендерно обумовленим насильством та насильством за ознакою статі дозволить забезпечити ефективні спільні та узгоджені дії усіх суб'єктів, що здійснюють заходи у цій сфері.

До того ж, цим Законом внесені зміни до інших законодавчих актів, які відповідно до їх сфери регулювання містили норми, пов'язані з цими правовідносинами:

- Кодексу законів про працю України;
- Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- Цивільно-процесуального кодексу України;

- Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»;
- Закону України «Про охорону дитинства»;
- Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю»;
- Закону України «Про соціальні послуги»;
- Закону України «Про судовий збір»;
- Закон України «Про Національну поліцію».

Слід також зазначити, що згідно з п.3 статті 27 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» на Міністерство внутрішніх справ України було покладено обов'язок затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника, а згідно з п.4 Прикінцевих положень строк для приведення підзаконних нормативно-правових актів з дня набуття чинності Законом.

Так, Наказ МВС України від 25.02.2019 № 124 «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України»⁷ встановлює процедуру взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України з метою недопущення повторного вчинення домашнього насильства, забезпечення контролю за дотриманням кривдником тимчасових обмежень його прав та виконанням обов'язків, покладених на нього у зв'язку з учиненням домашнього насильства.

Актуальним також залишається спільний наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти та науки України, Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» від 19.08.2014 № 564/836/945/577⁸, яким

⁷ Наказ МВС України «Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України» від 25.02.2019 № 124 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19>

⁸ Спільний наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти та науки України, Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення» від 19.08.2014 № 564/836/945/577 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1105-14>

затверджено механізм взаємодії суб'єктів у випадку жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення.

Крім того, продовжує бути чинним спільний наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» від 07.09.2009 №3131/386⁹.

Зазначені законодавчі акти вимагають від органів державної влади й органів місцевого самоврядування переосмислення своєї ролі в процесі забезпечення їх виконання та спрямування управлінських рішень на здійснення якісної профілактичної роботи із запобігання насильству; створення системи соціально-психологічних послуг і прийняття гендерно-інклюзивних програм на регіональному та місцевому рівнях.

Протягом 2018 року відповідно до даного Закону було прийнято низку **підзаконних актів**, які регулюють питання:

- організації взаємодії усіх суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії гендерно обумовленому насильству (*Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству і насильству за ознакою статі» від 22.08.2018р. №658*);
- зміст послуг, що надаються мобільними бригадами соціально-психологічної допомоги та притулками для осіб, які постраждали від насильства (*Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від гендерно обумовленого насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22.08.2018р. №654 та «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від гендерно обумовленого насильства та/або насильства за ознакою статі» від 22.08.2018р. №655*).

⁹ Спільний наказ Мінсоцполітики України та МВС України «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» від 07.09.2009 №3131/386 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0917-09>

Також правову основу становлять Закони України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III редакція від 20.01.2018 ¹⁰, «Про органи та служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24.01.1995 редакція від 09.02.2017 ¹¹, «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» від 05.03.2009¹².

Невід'ємною частиною нормативно-правового забезпечення розвитку та функціонування «зелених кімнат» є також підзаконні акти – розпорядчі документи Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, спільні накази інструкції міністерств та відомств: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 616 «Порядок розгляду заяв та повідомлень про вчинення насильства в сім'ї або реальну його загрозу»; Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 16.01.2004 № 5/34/24/11 «Порядок розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення»; Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей і молоді, Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 № 3131/386 «Інструкція щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах неповнолітніх, центрів соціальних служб для молоді й органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів щодо попередження насильства в родині»; Наказ Міністерства України у справах сім'ї, дітей і молоді від 27.05.2010 №1480 «Про затвердження Порядку здійснення центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді соціального інспектування сімей, дітей та молоді, які перебувають у складних життєвих обставинах; Міжвідомчий наказ від 14.06.2006 № 1983/388/452/221/556/596/106 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах».

Безпосередньо діяльність підрозділів ювенальної превенції регламентована Наказом МВС України «Про затвердження Інструкції з

¹⁰ Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

¹¹ Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 6. — Ст. 35.

¹² Постанова Кабінету Міністрів України України «Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року» на період до 2021 року» від 30 травня 2018 р. № 453 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF>

організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 19.12.2017 № 1044¹³.

Україна є однією з держав – співзасновниць Організації Об'єднаних Націй і виступає активною учасницею діяльності усієї системи органів ООН.

Стаття 39 Конвенції ООН «Про права дитини»¹⁴, встановлює що «держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню та соціальній інтеграції дитини, яка є жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки, покарання чи збройних конфліктів.

Ст. 29 Конвенції передбачає, що фахівцям слід вживати заходів щодо запобігання виникненню важких ситуацій в процесі розшуку, розслідування і переслідування для забезпечення дотримання найкращих інтересів дітей – жертв та свідків злочинів і поваги до їх гідності.

Фахівцям слід проявляти щире ставлення до дітей – жертв та свідків злочинів з метою:

a) надання підтримки дітям – жертвам та свідкам, включаючи супровід дитини протягом її участі в процесі відправлення правосуддя, коли це відповідає якнайкращому забезпеченню інтересів дитини;

b) забезпечення визначеності щодо процесу, в тому числі шляхом формування у дітей – жертв та свідків злочинів чіткого уявлення про те, що їх очікує в ході процесу, прагнучи забезпечити максимальний ступінь визначеності. Участь дитини у слуханнях та судовому розгляді слід планувати завчасно і докладати всіх зусиль для забезпечення безперервної підтримки зв'язків між дітьми і фахівцями, з якими вони контактують протягом усього процесу;

c) забезпечення якнайшвидших практично можливих строків судового розгляду, за винятком випадків, коли продовження таких строків відповідає найкращим інтересам дитини. Слід також прискорювати процес розслідування злочинів, з якими пов'язані діти – жертви і свідки, і забезпечити наявність процедур, законів і судових правил, що передбачають прискорений розгляд справ, з якими пов'язані діти – жертви і свідки;

d) застосування процедур, що є дружніми до дітей, у тому числі шляхом забезпечення наявності кімнат для проведення опитувань,

¹³ Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044 // Офіційний вісник України - 2018 р. – № 45. – С. 116. – Ст. 1589

¹⁴ Конвенція про права дитини від 20.11.1989 // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 1990. – № 1. – С. 205.

призначених спеціально для дітей, створення в тій же місцевості міждисциплінарних служб для дітей-жертв, пристосування судових приміщень до інтересів дітей-свідків, встановлення перерв у процесі дачі дитиною показань, встановлення строків слухань в такий час дня, який відповідає віку та ступеню зрілості дитини, а також створення належної системи повідомлень, що забезпечує виклик дитини в суд тільки в разі необхідності, і прийняття інших заходів, що полегшують процес дачі дитиною показань.

Для України, окрім універсальних стандартів ООН, також актуальними є і регіональні стандарти, зокрема документи Ради Європи.

Одним з документів, в якому найбільш докладно визначаються вимоги до допиту дитини – свідка чи жертви злочинних посягань, є Конвенція Ради Європи № 201 про захист дітей від сексуальної експлуатації та зловживань сексуального характеру¹⁵, яка була підписана Україною ще у 2007 р., і у 2011 р. внесена на ратифікацію до Верховної Ради України.

Так, Урядом врегульовано порядок взаємодії державних органів та установ з питань протидії гендерно обумовленому насильству .

Документом передбачено запровадження дієвого механізму виявлення фактів вчинення насильства та реагування на них місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, органами Національної поліції, закладами освіти та охорони здоров'я, службами для постраждалих осіб. Також буде здійснюватися інформаційний обмін між суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству та моніторинг реалізації таких заходів.

Основною метою запровадження порядку взаємодії є узгодження заходів реагування на випадки насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що реалізуються різними суб'єктами, розроблення та виконання програм для кривдників і постраждалих осіб.

Урядом прийнято рішення щодо впровадження **механізму екстреного реагування на випадки насильства**. Визначено, що мобільні бригади як спеціалізовані служби підтримки осіб, постраждалих від гендерно обумовленого насильства, надаватимуть їм психологічну допомогу та фахові консультаційні послуги із виїздом у територіальні громади, а також у телефонному режимі.

Функціонування таких мобільних бригад сприятиме підвищенню спроможності територіальних громад забезпечувати доступ їх мешканців до

¹⁵ Конвенція Ради Європи «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства» від 25.10.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927

якісних соціальних і реабілітаційних послуг та екстрене реагування на випадки насильства суб'єктами, що реалізують заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

В Україні створюватимуться **притулки для осіб, постраждалих від гендерно обумовленого насильства**. Це будуть місця безпечного тимчасового перебування та комплексної допомоги, з наданням психологічних, соціально-побутових, соціально-медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг.

Притулки створюватимуться місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до потреб територіальної громади.

Реалізація прийнятої постанови сприятиме впровадженню в національне законодавство міжнародних стандартів у сфері надання допомоги жертвам насильства, вдосконаленню системи соціального захисту постраждалих від гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі, запровадженню в територіальних громадах нових послуг для таких осіб.

Своєчасне отримання в притулках якісних соціальних і реабілітаційних послуг жертвами гендерно обумовленого насильства сприятиме відновленню їхніх соціальних функцій, морального, психічного та фізичного здоров'я.

Важливо відмітити, що 10 жовтня 2018 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України №728-р було схвалено *Концепцію Державної соціальної програми протидії гендерно обумовленому насильству на період до 2023 року*. Метою програми є забезпечення розбудови системи протидії гендерно обумовленому насильству відповідно до міжнародних стандартів і Закону України «Про запобігання та протидію гендерно обумовленому насильству» в умовах децентралізації та запровадження комплексних дій і заходів, спрямованих на зменшення масштабу такого явища.

Виконання Програми дасть змогу знизити рівень гендерно обумовленого насильства, насильства за ознакою статі та забезпечить захист прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно обумовленому насильству.

Зокрема, за результатами виконання Програми буде забезпечено:

- зростання довіри громадян до суб'єктів, що здійснюють заходи у зазначеній сфері, подолання психологічних та інших бар'єрів у прийнятті та реалізації рішень щодо звернення до цих суб'єктів з приводу такого насильства;

- доступність і якість надання необхідних соціальних послуг;
- зростання кількості притягнених до відповідальності кривдників;
- підвищення рівня обізнаності населення стосовно цих питань;
- спеціальну підготовку фахівців з кола суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно обумовленому насильству тощо.

РОЗДІЛ 2. СУБ'ЄКТИ, НА ЯКІ ПОКЛАДАЮТЬСЯ ФУНКЦІЇ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Розбудова системи протидії гендерно обумовленому насильству відповідно до міжнародних стандартів і законів України в умовах децентралізації та запровадження комплексних дій і заходів, спрямованих на зменшення масштабу такого явища дасть змогу знизити рівень домашнього насильства, насильства за ознакою статі та забезпечить захист прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно обумовленому насильству, підвищення рівня обізнаності населення стосовно цих питань; підготовку фахівців з кола суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно обумовленому насильству тощо.

Відповідно до статті 24 Конституції України¹⁶ громадянам України гарантуються рівні права незалежно від статі, чоловіки і жінки мають рівні можливості реалізації своїх прав та свобод .

Принцип рівних прав чоловіків і жінок закріплений і в інших нормативно-правових актах, зокрема в Сімейному кодексі, Кодексі законів про працю, Цивільному і Цивільно-процесуальному кодексах, Кодексі про адміністративні правопорушення, Кримінальному і Кримінально-процесуальному кодексах України тощо.

Гендерне насильство – це насильство, яке стосується чоловіків і жінок, і жертвами якого переважно є жінки. Воно виникає як наслідок нерівних владних стосунків між жінками і чоловіками. Воно стосується (але не вичерпується) фізичної, сексуальної і психологічної шкоди, включно із залякуванням, стражданнями, примусом та/або позбавленням свободи в сім'ї чи в суспільстві взагалі¹⁷.

Основні прояви гендерного насильства:

- зґвалтування;
- сексуальні домагання на роботі;
- спонукання до абортів;
- примус до народження дитини;

¹⁶ Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., із змінами, внесеними згідно із Законом від 08.12.2004 р. № 2222-IV / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

¹⁷ ФН ООН, Гендерна тематична група, 1998

- крайні ревності, заборона спілкування з іншими чоловіками;
- заборона працювати;
- торгівля жінками;
- насильство в сім'ї, яке включає фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство.

Загалом на протидію гендерному насильству спрямовані такі закони України:

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» - метою якого є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Законом визначено, що одним з проявів гендерного насильства визначено сексуальні домагання, як дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування. Закон визначає порядок оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань, та передбачає можливість відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації за ознакою статі чи сексуальних домагань .

Гендерне насильство розглядається як один з крайніх проявів гендерної дискримінації. А гендерна дискримінація зазвичай є причиною, проявом і наслідком насильства. В деяких ситуаціях ці поняття можна застосувати як тотожні.

Комплексне визначення гендерного насильства з включенням до нього всіх складових, передбачених міжнародними документами, дасть можливість узгоджено і скоординовано, а тобто більш ефективно організувати протистояння цьому феномену в цілому.

Таке визначення дасть можливість також уникнути дублювань в законодавстві та механізмі його реалізації, а також упущень окремих елементів гендерного насильства.

Що ж являє собою гендерне насильство? Цей термін використовується для відмінності звичайного насильства від насильства, що направлене на приватних осіб чи на групи осіб на підставі статі (гендерної ознаки). Воно включає дії, що завдають фізичної, психологічної, сексуальної шкоди чи

страждання, погрозу таких дій, примус та інші обмеження свобод всупереч принципу гендерної рівності.

Відмінність у суспільному становищі чоловіків і жінок є причиною специфічних насильницьких дій, які об'єднуються поняттям «гендерне насильство».

По суті, гендерне насильство – це різновид агресивної поведінки, використання сили на основі ознаки статі – від словесних образ і погроз до фізичних побоїв та примусу.¹⁸ Цей вид насильства – значно більше, ніж сексуальний напад і зґвалтування. Воно в основному коріниться у нерівних правових відносинах, що сприяють поляризації відмінностей між статями. Хоча гендерне насильство може відбуватися в публічній обстановці, воно значною мірою коріниться в позиції припустимості до насильства в сім'ї, в суспільстві та в державі, призводячи до гендерного дисбалансу та дискримінації за статевою ознакою.

Суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, є:

- 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії насильству;
- 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству є:

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

¹⁸ Гонюкова Л.В. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи // Гендерна політика міст: історія і сучасність: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. –Харків: Озон-Інвест, 2007. –Вип.2. –С.33–38

4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, належать:

- 1) служби у справах дітей;
- 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;

4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;

5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

6) суди;

7) прокуратура;

8) уповноважені органи з питань пробації.

4. До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

2) притулки для дітей;

3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;

4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);

5) центри соціально-психологічної допомоги;

6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);

7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії гендерно обумовлене ьому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі.

До повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії насильству належать:

- 1) виявлення фактів гендерно обумовленого насильства та своєчасне реагування на них;

2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення гендерно обумовленого насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, спільно з Національною поліцією України;

3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;

5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;

6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії гендерно обумовленому насильству протягом строку їх дії;

7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними гендерно обумовленого насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

2. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки гендерно обумовленого насильства та оцінки ризиків.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту гендерно обумовленого насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

До повноважень органів управління освітою у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству відповідно до компетенції належать:

1) забезпечення підготовки фахівців відповідної кваліфікації та галузі знань з метою належного виконання ними функцій із запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

2) забезпечення впровадження в навчально-виховний процес на всіх освітніх рівнях, у тому числі включення до навчальних програм і планів, питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

3) забезпечення включення до освітньо-професійних програм під час встановлення державних стандартів освіти питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

4) участь у підготовці (перепідготовці, підвищенні кваліфікації) фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

5) забезпечення включення до навчальних та виховних програм питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

6) методичне забезпечення навчальних закладів з питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

7) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Повноваження органів, установ і закладів охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству

До повноважень органів охорони здоров'я у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству належать:

1) розроблення та затвердження стандарту надання медичної допомоги постраждалим особам або особам, які ймовірно постраждали від гендерно обумовленого насильства;

2) затвердження порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб;

3) методичне забезпечення установ і закладів охорони здоров'я з питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

4) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Установи і заклади охорони здоров'я під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству:

1) повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення гендерно обумовленого насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини - також службу у справах дітей;

2) у разі виявлення тілесних ушкоджень забезпечують в установленому порядку проведення медичного обстеження постраждалих осіб;

3) у разі виявлення ушкоджень сексуального характеру направляють постраждалих осіб на тестування на ВІЛ-інфекцію;

4) надають медичну допомогу постраждалим особам з урахуванням індивідуальних потреб;

5) інформують постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;

6) взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

7) звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Повноваження центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству

1. До повноважень центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству належать:

1) забезпечення надання безоплатної правової допомоги постраждалим особам у порядку, встановленому Законом України "Про безоплатну правову

допомогу", у тому числі на базі загальних та спеціальних служб підтримки постраждалих осіб;

2) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

3) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Повноваження загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб

1. Загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб у межах своїх повноважень здійснюють:

1) прийом і розгляд заяв від постраждалих осіб або їхніх представників про отримання допомоги, зокрема соціальних послуг для осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;

2) інформування місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України про виявлення фактів гендерно обумовленого насильства за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалих осіб, крім випадків вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб або виявлення актів насильства кримінального характеру, коли така згода не вимагається; у разі виявлення факту гендерно обумовленого насильства стосовно дитини - інформування не пізніше однієї доби служби у справах дітей та уповноважених підрозділів органів Національної поліції України;

3) оцінку потреб постраждалих осіб;

4) надання постраждалим особам повної та вичерпної інформації про їхні права і можливості отримання ними дієвої допомоги;

5) надання відповідно до компетенції постраждалим особам соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної допомоги на безоплатній основі, сприяння наданню правової допомоги, а також забезпечення тимчасового притулку для таких осіб та їхніх дітей у порядку, передбаченому законодавством;

6) інформування в установленому законодавством порядку місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування про осіб, яким надавалася допомога, та про результати її надання.

Спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб (крім кол-центру з питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей) утворюються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства та діють на основі типових положень про спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, затверджених Кабінетом Міністрів України.

Стаття 15. Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству

1. Взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, передбачає:

1) взаємне інформування не пізніше однієї доби про виявлені факти гендерно обумовленого насильства у випадках, передбачених цим Законом, з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом;

2) реагування на випадки гендерно обумовленого насильства відповідно до компетенції та з урахуванням оцінки ризиків, що загрожують постраждалій особі;

3) узгодження заходів реагування на випадки гендерно обумовленого насильства та надання дієвої допомоги постраждалим особам, що здійснюються різними суб'єктами;

4) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм для кривдників;

5) розроблення та виконання відповідно до компетенції програм із запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

6) організацію здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству відповідно до компетенції;

7) обмін досвідом у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

8) скоординовану міжвідомчу підготовку фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

9) здійснення спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству моніторингу дотримання вимог законодавства суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, розроблення пропозиції щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування.

2. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, залучають до співпраці з організації та

здійснення таких заходів і надання дієвої допомоги постраждалим особам громадські об'єднання, іноземні неурядові організації та інших заінтересованих осіб, а також забезпечують висвітлення таких заходів і діяльності в засобах масової інформації з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

3. Порядок взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, про результати здійснення повноважень, визначених цим Законом, у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, який, зокрема, передбачає:

1) звітування служб у справах дітей через Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації;

2) звітування уповноважених підрозділів органів Національної поліції України через центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку;

3) звітування органів управління освітою, навчальних закладів та установ системи освіти через центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти;

4) звітування органів охорони здоров'я, установ та закладів охорони здоров'я через центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я;

5) звітування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги через Координаційний центр з надання правової допомоги.

Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян передбачають розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання; утворення адміністративних комісій і комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності; а також створення служб у справах дітей та спостережної комісії, спрямування їх діяльності

Важлива роль органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, насильству за ознакою статі,

жорстокого поводження з дітьми полягає в тому, що вони за поданням центрального органу виконавчої влади, який здійснює реалізацію державної політики з питань запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, відповідно до соціальних потреб регіону, можуть створювати мобільні бригади соціально-психологічної допомоги та притулки для осіб, постраждалих від насильства.

Органи місцевого самоврядування через органи опіки і піклування, служби у справах дітей, центри соціальних служб у порядку, встановленому законодавством, надають дитині та особам, які піклуються про неї необхідну допомогу в запобіганні та виявленні випадків жорстокого поводження, передачі інформації про ці випадки на розгляд до відповідних уповноважених законом органів для проведення розслідування і вжиття заходів щодо припинення насильства.

Таким чином, органи місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством, відповідно до зазначених повноважень щодо протидії гендерно обумовленому насильству, а також жорстокого поводження з дітьми, несуть повну відповідальність і мають забезпечувати фінансове підкріплення необхідних заходів у цьому напрямі.

3.ФОРМИ ТА ЗАСОБИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, зокрема виявленні фактів гендерно обумовленого насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи - підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми.

Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, належать:

1) формування державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

2) нормативно-правове регулювання у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

3) координація діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

4) забезпечення розроблення та затвердження типових програм для постраждалих осіб, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання;

5) забезпечення розроблення та затвердження типових програм для кривдників, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання, у тому числі з урахуванням віку, стану здоров'я, статі кривдника;

6) здійснення методичного забезпечення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

7) затвердження стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам та методики визначення потреб територіальних громад у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб;

8) здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Центральні органи виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, застосовують різні форми, методи та напрямки в своїй діяльності, виділимо основні а саме:

- 1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 2) забезпечення створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі, здійснення повноважень держателя цього реєстру;
- 3) забезпечення функціонування служб підтримки постраждалих осіб та здійснення контролю за їх діяльністю;
- 4) координація підготовки фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 5) організація та проведення загальнонаціональних соціологічних, правових, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо гендерно обумовленого насильства, його причин і наслідків;
- б) збір, аналіз і поширення відповідно до законодавства інформації про гендерно обумовлене є насильство, удосконалення системи показників у формах державної статистичної звітності щодо запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 7) забезпечення здійснення моніторингу ефективності законодавства про запобігання та протидію гендерно обумовленому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, надання методичної та практичної допомоги суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 8) підготовка та оприлюднення щорічного звіту про стан реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;
- 9) ведення обліку даних про діяльність загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб на загальнодержавному рівні.

Особливою формою протидії гендерно обумовленого насильства є діяльність уповноважених органів, які здійснюють протидію гендерно обумовленому насильству.

А саме функціонування Єдиного державного реєстру випадків насильства та насильства за ознакою статі:

Єдиний державний реєстр випадків гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі (далі - Реєстр) - це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі),

знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про випадки гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі.

Реєстр ведеться з метою:

1) захисту життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема постраждалих дітей;

2) попередження повторних випадків гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі;

3) забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству та у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

4) надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству та у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

5) обліку випадків гендерно обумовленого насильства та насильства за ознакою статі;

6) координації діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству та у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

До Реєстру вносяться відомості (окремо за кожним випадком насильства) про:

1) працівника суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, або суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, який вніс відомості про випадок насильства до Реєстру або відкоригував їх (дата внесення; прізвище, ім'я, по батькові; посада; номер контактного телефону; найменування та адреса відповідного суб'єкта);

2) особу, яка повідомила про вчинення насильства (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; місце проживання; номер контактного телефону), - за згодою, наданою у порядку, визначеному частиною четвертою цієї статті;

3) постраждалу особу (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; стать; громадянство; місце проживання; місце навчання та/або місце роботи; номер контактного телефону) - за згодою, наданою у порядку, визначеному частиною четвертою цієї статті;

4) кривдника (прізвище, ім'я, по батькові; число, місяць, рік народження; стать; громадянство; місце проживання; місце навчання та/або місце роботи;

номер контактної телефону) та про характер відносин між кривдником і постраждалою особою, у тому числі відповідно до статті 3 цього Закону;

5) випадок гендерно обумовленого насильства, насильства за ознакою статі (дата вчинення; місце вчинення; форма гендерно обумовленого насильства; вид шкоди чи страждань, завданих внаслідок насильства за ознакою статі; короткий опис);

6) потреби постраждалої особи;

7) суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, або суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, у зв'язку з виявленням випадку насильства (найменування; повноваження; місцезнаходження та номер контактної телефону (крім спеціалізованих служб підтримки));

8) вичерпний перелік заходів, здійснених у зв'язку з виявленням випадку насильства, та їх результат.

Згода на внесення персональних даних про особу, яка повідомила про вчинення насильства, або про постраждалу особу надається відповідною особою з дотриманням вимог Закону України "Про захист персональних даних".

У разі якщо зазначена особа є дитиною, така згода надається її батьками або іншими законними представниками, а якщо батьки (інші законні представники дитини) є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини, - органом опіки та піклування. У разі якщо зазначена особа є недієздатною, така згода надається її законним представником, а якщо її законний представник є кривдником або ухиляється від захисту прав та інтересів недієздатної особи, - органом опіки та піклування.

Персональні дані про особу, яка повідомила про вчинення насильства, зберігаються у Реєстрі протягом одного року з дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства.

Персональні дані про постраждалу особу зберігаються у Реєстрі протягом трьох років з дня вчинення гендерно обумовленого насильства чи насильства за ознакою статі.

Персональні дані про кривдника зберігаються у Реєстрі:

1) у разі відсутності кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням гендерно обумовленого насильства, насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи, рішення суду про застосування обмежувального припису або накладення адміністративного стягнення, вироку суду про визнання кривдника

винуватим за вчинення гендерно обумовленого насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи, що набрали законної сили, - протягом року з дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства;

2) у разі виправдувального вироку суду, що набрав законної сили, - до часу набрання чинності відповідним рішенням суду;

3) у разі порушення кримінального провадження стосовно кривдника у зв'язку з вчиненням гендерно обумовленого насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи - протягом періоду розслідування кримінального провадження;

4) у разі ухвалення рішення суду, що набрало законної сили, про застосування обмежувального припису або накладення адміністративного стягнення - протягом трьох років з дня набрання чинності відповідним рішенням суду;

5) у разі винесення вироку суду, що набрав законної сили, про визнання кривдника винуватим за вчинення гендерно обумовленого насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи з відбуванням покарання - протягом десяти років з дня закінчення строку відбування покарання;

б) у разі винесення вироку суду, що набрав законної сили, про визнання кривдника винуватим за вчинення гендерно обумовленого насильства чи насильства за ознакою статі або інших форм насильства стосовно постраждалої особи без відбування покарання - протягом десяти років з дня набрання чинності відповідним рішенням суду.

У разі спростування факту вчинення насильства, а також після закінчення строку зберігання у Реєстрі персональних даних такі дані підлягають видаленню або знищенню в порядку, встановленому законом.

Формування Реєстру здійснюється окремо за кожним випадком гендерно обумовленого насильства, насильства за ознакою статі шляхом внесення до нього відповідної інформації.

Відомості до Реєстру (крім відомостей про кривдника) вносяться усіма суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, або суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі (крім громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах).

Відомості про кривдника вносяться до Реєстру:

1) відповідальними структурними підрозділами місцевих державних адміністрацій, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері

запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству або у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

2) відповідальними виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству або у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

3) уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України. Відомості про кривдникавносяться до Реєстру у разі наявності обґрунтованої підозривчинення ним насильства, зокрема після підтвердження такого факту шляхом проведення перевірки відповідної інформації згідно з порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, та/або порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Доступ до Реєстру надається:

1) працівникам спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, до посадових обов'язків яких відносяться запобігання та протидія гендерно обумовленому насильству, насильству за ознакою статі;

2) уповноваженим особам (координаторам) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі місцевих державних адміністрацій та сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад;

3) працівникам відповідальних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій та відповідальних виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад з питань запобігання та протидії насильству за ознакою статі;

4) працівникам уповноважених підрозділів органів Національної поліції України;

5) працівникам служб у справах дітей - у частині випадків насильства, в яких кривдниками або потерпілими особами є діти.

Доступ відповідних працівників до Реєстру здійснюється з використанням електронного цифрового підпису, сумісного з програмним забезпеченням цього Реєстру.

Держателем Реєстру є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству.

Адміністратором Реєстру є державне підприємство, визначене центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, що належить до сфери його управління, здійснює заходи із створення, впровадження і супроводження програмного забезпечення Реєстру, відповідає за його технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних Реєстру, здійснює технічні і технологічні заходи з надання, блокування та анулювання доступу до Реєстру, організовує та проводить навчання щодо роботи з Реєстром.

Сукупність відомостей про фізичних осіб (персональні дані), що містяться в Реєстрі, є інформацією з обмеженим доступом. Обробка цих відомостей здійснюється з дотриманням вимог Закону України "Про захист персональних даних".

Участь заінтересованих суб'єктів, що надають соціальні послуги із запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству

1. Підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, фізичні особи - підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, відповідно до законодавства залучаються суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, до:

1) виконання пріоритетних завдань у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

2) проведення тренінгів, семінарів, інших заходів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству, у тому числі працівників сфери освіти, сфери охорони здоров'я, працівників правоохоронних органів та для осіб, які належать до вразливих верств населення;

3) виконання програм для кривдників та постраждалих осіб;

4) надання соціальних послуг постраждалим особам, у тому числі постраждалим дітям, виключно за згодою постраждалих осіб або їхніх законних представників, а якщо батьки, інші законні представники дитини, законні представники недієздатної особи є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини або недієздатної особи - за згодою органу опіки та піклування;

5) проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо форм, проявів і наслідків гендерно обумовлене ього насильства, інших заходів у сфері запобігання та протидії гендерно обумовленому насильству;

б) утворення спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб і забезпечення їх функціонування.

РОЗДІЛ 4. АЛГОРИТМ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В «КРИЗОВИХ ЦЕНТРАХ» ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

В Україні проблема насильства над жінкою та дитиною в сім'ї тривалий час не була предметом спеціальних досліджень соціологів, психологів та соціальних працівників. Нею займалися, в основному, криміналісти при вивченні злочинів, які здійснювалися в сімейно-побутовій сфері. Однак, практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на державному рівні. Свідченням цього є і сприйняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині.

Публічне обговорення цієї проблеми може продемонструвати тільки те, що на сьогодні суспільство й усі його інститути не в змозі гарантувати безпеку всередині родини всім її членам. Витоки сімейного насильства - у звичаях суспільства, у системі норм і правил щодо поведінки чоловіків і жінок. Суспільство підтримує та винагороджує тих, хто дотримується цих правил, і карає за їх порушення.

Існування насильства в суспільстві - це значною мірою наслідок так званого «традиційного виховання», коли агресивна поведінка розглядається як єдиний спосіб розв'язання існуючих проблем. За так званого «традиційного виховання» соціалізацію хлопчиків спрямовано не стільки на захист, скільки на прояв агресії щодо оточуючих у критичних ситуацій. Учуть дівчаток в аналогічних випадках терпіти та пристосовуватися.

Проте, слід пам'ятати, згідно з документами, ухваленими ООН і ратифікованими нашою країною, жодна людина, яка перебуває вдома або поза будинком, не повинна піддаватися побиттю, погрозам, приниженням або іншим способам впливу, що призводять до емоційних або фізичних ушкоджень. Аналогічні положення містять Конституція України і Кримінальний кодекс.

В Україні відбуваються перші спроби запровадження й реалізації певних моделей роботи: превентивної, навчально-тренінгових програм, роботи з правоохоронними органами, організації притулків для жінок, кризових консультативних центрів, центрів реінтеграції, груп взаємопідтримки чи самодопомоги, психотерапевтичних програм.

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі - денний центр), є спеціалізованою службою підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі - постраждалі особи).

«Кризний центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству створюється для надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги, а також соціальних послуг постраждалим особам, у тому числі у випадках, коли такі особи звернулися разом із дитиною, та для забезпечення їм (за потреби) можливості короткострокового або цілодобового перебування у спеціально обладнаному при денному центрі приміщенні, що забезпечене комунальними послугами і призначене для надання постраждалим особам, які звернулися до такого центру, послуг короткострокового або цілодобового перебування (далі - «кризова кімната»).

«Кризний центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству створюється місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (далі - засновники) відповідно до законодавства та з урахуванням потреб територіальної громади, непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків та можливостей для проведення спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівностей жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, установлених Конституцією і законами України.

До створення денного центру та забезпечення його функціонування можуть залучатися на засадах державно-приватного партнерства підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, фізичні особи - підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, відповідно до законодавства.

«Кризний центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, рішеннями центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також цим Типовим положенням.

«Кризний центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству діє на підставі положення, яке розробляється на основі цього Типового положення та затверджується його засновником відповідно до законодавства.

«Кризний центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству може бути юридичною особою, яка має самостійний баланс, розрахункові рахунки, або структурним підрозділом іншого закладу (установи) соціального чи іншого спрямування (закладу соціального захисту, соціального обслуговування тощо).

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству як структурний підрозділ іншого закладу (установи) соціального чи іншого спрямування має спільний із закладом (установою) баланс, не є юридичною особою та безпосередньо підзвітний закладу (установі).

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству може бути створено шляхом реорганізації діючих закладів (установ), що надають соціальні послуги.

Приміщення, в якому працює денний центр, повинне бути забезпечене комунальними послугами, відповідати санітарно-гігієнічним нормам, вимогам пожежної безпеки та умовам безпечного перебування в ньому.

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству є підконтрольним і підзвітним суб'єкту, який його створив/суб'єктам, які його створили.

Діяльність денного центру припиняється за рішенням його засновника або в інших випадках, визначених законодавством.

Основними завданнями денного центру є:

надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги постраждалим особам;

виконання програм для постраждалих осіб відповідно до типових програм для постраждалих осіб, затверджених Мінсоцполітики;

організація та підтримка груп взаємодопомоги постраждалих осіб;

організація та проведення семінарів і тренінгів для постраждалих осіб;

проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання повторним випадкам насильства щодо постраждалої особи та формування нульової толерантності до його проявів у суспільстві;

інформування населення про права постраждалих осіб та соціальні послуги, які надаються денним центром;

надання короткострокового (до десяти діб) або цілодобового перебування у –кризовій кімнаті» (за її наявності у денному центрі) постраждалим особам.

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству провадить свою діяльність за такими напрямками:

надання постраждалим особам психологічної підтримки;

інформування постраждалої особи або її законних представників (якщо такий представник не є кривдником) про функції та повноваження інших суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству, можливості отримання подальшої підтримки та надання за потреби інформації про зазначених суб'єктів;

роз'яснення причин домашнього насильства, насильства за ознакою статі та його наслідків для подальшого життя постраждалої особи та її дітей;

проведення оцінки потреб постраждалої особи за формою, визначеною Мінсоцполітики, складення разом із нею індивідуального плану заходів для усунення складних життєвих обставин, викликаних ситуацією насильства, з установленням строків виконання;

визначення необхідності екстреної психологічної допомоги (кризової інтервенції) та вирішення питання щодо направлення постраждалої особи до загальної чи іншої спеціалізованої служби підтримки постраждалих осіб;

забезпечення надання постраждалій особі допомоги у формуванні, розвитку та підтримці соціальних навичок, умінь і соціальної компетенції;

надання допомоги постраждалій особі, яка опинилася у складних життєвих обставинах з метою визначення основних проблем і шляхів їх розв'язання;

сприяння в отриманні постраждалими особами безоплатної правової допомоги відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу»;

сприяння у наданні постраждалим особам екстреної медичної допомоги у разі потреби в медичних закладах;

інформування місцевої держадміністрації, органів місцевого самоврядування, уповноваженого підрозділу органу Національної поліції про виявлення фактів домашнього насильства за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалих осіб, крім випадків вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб або виявлення актів насильства кримінального характеру, коли така згода не вимагається; у разі виявлення факту домашнього насильства стосовно дитини - інформування протягом доби служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органу Національної поліції;

подання щопівроку звіту обласним держадміністраціям про результати виконання завдань і функцій у сфері запобігання та протидії насильству у визначеному Мінсоцполітики порядку¹⁹

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству надає соціальні послуги постраждалим особам на безоплатній основі в обсязі,

¹⁹ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» від 21.08.2019 № 824 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF>

визначеному державними стандартами надання соціальних послуг, що затверджені Мінсоцполітики.

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству надає такі соціальні послуги, як екстрене (кризове) втручання, консультування, інформування, надання притулку тощо.

Зміст та обсяг соціальної послуги для кожної постраждалої особи визначається індивідуально залежно від її потреб і зазначається в договорі про надання соціальної послуги.

Інформація про соціальні послуги постраждалим особам з інтелектуальними та сенсорними порушеннями надається доступним способом, зокрема, із застосуванням загальноживаної лексики, жестової мови, шрифту Брайля.

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству може надавати платні соціальні послуги згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 12 –Про порядок надання платних соціальних послуг та затвердження їх переліку (Офіційний вісник України, 2004 р., № 2, ст. 42; 2016 р., № 73, ст. 2448).

У денному центрі за рішенням засновника з урахуванням потреб територіальної громади може бути створена –кризова кімната».

Строк цілодобового перебування у –кризовій кімнаті» не може перевищувати десяти діб. Продовження строку перебування погоджується директором (завідувачем) денного центру на строк, що не перевищує десяти діб, на підставі оцінки потреб постраждалої особи. Максимальний строк перебування у –кризовій кімнаті» становить не більше ніж 20 діб.

Після закінчення граничного строку перебування у –кризовій кімнаті» постраждалу особу може бути влаштовано до інших спеціалізованих служб, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

До –кризової кімнати» постраждалу особу влаштовують на підставі її особистого звернення або направлення суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 69, ст. 2332).²⁰

Право на влаштування до –кризової кімнати» має:

²⁰ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 р. № 658. – Офіційний вісник України. – 2018. – № 69. – ст. 2332.

- 1) повнолітня постраждала особа за особистим зверненням;
- 2) повнолітня постраждала особа, направлена структурним підрозділом місцевої держадміністрації або виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради, до повноважень якого належить організація заходів у сфері запобігання та протидії насильству, уповноваженим підрозділом органу Національної поліції, центром соціальних служб, мобільною бригадою соціально-психологічної допомоги постраждалим особам;
- 3) особа, яка не досягла повноліття, але перебуває (перебувала) у зареєстрованому шлюбі;
- 4) дитина у разі її прийняття до –кризової кімнати|| разом з матір'ю/батьком або особою, яка їх замінює.

До –кризової кімнати|| не влаштовуються постраждалі особи:

- у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння;
- з ознаками гострих інфекційних захворювань;
- із психічними захворюваннями, які можуть становити загрозу здоров'ю постраждалої особи або осіб, що її оточують;
- з грибковими та паразитарними хворобами шкіри та волосся;
- із потребою в стаціонарному лікуванні.

Зазначені постраждалі особи у разі потреби підлягають невідкладному направленню до закладів охорони здоров'я з одночасним повідомленням відповідно до законодавства про факт вчинення щодо них насильства.

Перебування у –кризовій кімнаті|| особи, яка вчинила насильство стосовно постраждалої особи, яка перебуває у зазначеній кімнаті, забороняється.

Перебування в одній –кризовій кімнаті|| повнолітніх постраждалих осіб різної статі забороняється.

Про влаштування постраждалої особи до –кризової кімнати|| видається наказ директора (завідувача) денного центру.

Наказ про відмову у влаштуванні до –кризової кімнати|| видається або надсилається заявнику не пізніше дня прийняття такого наказу. У наказі обов'язково зазначаються причини відмови.

Наказ видається не пізніше ніж через три робочих дні з дати подання особистої заяви постраждалою особою або з дати отримання направлення суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, протягом яких постраждала особа перебуває у –кризовій кімнаті||, проходить медичний

огляд згідно з пунктом 14 цього Типового положення та іншу перевірку щодо наявності в такої особи підстав, що унеможливають її перебування у –кризовій кімнаті». ²¹

На кожну постраждалу особу, влаштовану до –кризової кімнати», формується особова справа, в якій зберігаються такі документи:

направлення, видане суб'єктом, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (за наявності);

письмова заява постраждалої особи (за наявності);

документ про поінформовану згоду постраждалої особи на влаштування до –кризової кімнати» та отримання пов'язаних з цим соціальних послуг;

копія документа, що посвідчує особу (за наявності);

наказ про влаштування до –кризової кімнати»;

договір про надання соціальних послуг у –кризовій кімнаті»;

акт оцінювання потреб постраждалої особи;

індивідуальний план роботи з постраждалою особою;

наказ про продовження строку перебування у –кризовій кімнаті» (у разі такого продовження);

наказ про вибуття з –кризової кімнати».

Інформація, що міститься в особових справах, є конфіденційною та обробляється відповідно до вимог Закону України –Про захист персональних даних».

«Кризовий центр» щодо протидії гендерно обумовленому насильству має право:

функціонувати в установленому законодавством порядку за рахунок коштів місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ, організацій, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством;

співпрацювати з усіма суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі.

²¹ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» від 22 серпня 2018 р. № 658. – Офіційний вісник України. – 2018. – № 69. – ст. 2332.

Спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі - консультативна служба), створюється для надання разових або періодичних консультацій особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, щодо заходів реагування на випадки домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (далі - постраждалі особи), сприяння ефективному розв'язанню проблем самою постраждалою особою (за підтримки фахівців соціальних служб), направлення її у разі потреби до відповідних суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству, надання первинної психологічної підтримки та інформування щодо можливостей отримання послуг інших суб'єктів.

Консультативна служба створюється місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування (далі - засновники) відповідно до законодавства з урахуванням потреб територіальної громади, непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків та можливостей проведення позитивних дій (спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення юридичної чи фактичної нерівностей жінок і чоловіків щодо реалізації прав і свобод, установлених Конституцією і законами України).

До створення консультативної служби та забезпечення її функціонування можуть залучатися на засадах державно-приватного партнерства підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, фізичні особи - підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, відповідно до законодавства.

Консультативна служба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, постановами Верховної Ради України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, рішеннями центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також цим Типовим положенням.

У цьому Типовому положенні терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»²², «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і

²² Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>

чоловіків²³, –Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю²⁴, –Про соціальні послуги²⁵.

Консультативна служба діє на підставі свого положення, яке розробляється на основі цього Типового положення та затверджується її засновником відповідно до законодавства.

Консультативна служба може бути юридичною особою, яка має самостійний баланс, реєстраційні рахунки, або структурним підрозділом органу місцевого самоврядування, закладу (установи) соціального чи іншого спрямування (закладу соціального захисту, соціального обслуговування, освіти, культури тощо).

Консультативна служба може бути створена шляхом реорганізації (перетворення) діючих закладів (установ), що надають соціальні послуги.

Приміщення, в якому працює консультативна служба, повинне бути забезпечене усіма видами комунальних послуг, відповідати санітарно-гігієнічним нормам і вимогам пожежної безпеки.

Консультативна служба є підконтрольною та підзвітною суб'єкту, який її створив/суб'єктам, які її створили.

Діяльність консультативної служби припиняється за рішенням її засновника або в інших випадках, визначених законодавством.

Основними завданнями консультативної служби є:

надання разових чи періодичних консультацій постраждалим особам та їх законним представникам (якщо такі представники не є кривдниками) щодо прав, заходів, соціальних послуг, якими постраждала особа може скористатися;

сприяння ефективному розв'язанню проблем самою постраждалою особою (за підтримки фахівців соціальних служб), направлення її в разі потреби до відповідних суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству та насильству за ознакою статі;

надання первинної психологічної підтримки;

інформування постраждалих осіб про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися, відповідно до їх потреб з урахуванням психофізичного стану, спричиненого насильством.

Консультативна служба надає соціальні послуги на підставі:

²³ Закони України –Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків²³ від 08.09.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>

²⁴ Закони України –Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю²⁴ від 21.06.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

²⁵ Закони України –Про соціальні послуги²⁵ від 19.06.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

заяви постраждалої особи;

заяви, поданої від імені дитини батьками/іншими законними представниками або родичами дитини (бабою, дідом, повнолітнім братом, сестрою), мачухою або вітчимою дитини, якщо вони не є кривдниками дитини, а також органом опіки та піклування;

направлення суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії насильству та насильству за ознакою статі.

Кошторис і штатний розпис консультативної служби затверджуються відповідно до законодавства.

На роботу до консультативної служби можуть бути прийняті фахівці у сфері психології, соціальної роботи, охорони здоров'я, педагогіки, права, які пройшли спеціальну підготовку з питань запобігання та протидії насильству, на умовах трудового договору відповідно до законодавства про працю.

Консультативна служба відповідно до покладених на неї завдань провадить свою діяльність за такими напрямками:

проведення психологічного обстеження постраждалої особи та організація надання їй за потреби первинної психологічної підтримки;

надання первинної консультаційної та психологічної допомоги, у тому числі із залученням фахівців інших загальних або спеціалізованих служб підтримки;

надання постраждалій особі або її законному представнику (якщо такий представник не є кривдником) інформації про права такої особи, а також про можливості, функції та повноваження суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству, можливості отримання нею подальшої підтримки та надання їй за потреби контактів зазначених суб'єктів;

проведення оцінки потреб постраждалої особи;

визначення необхідності в екстреній психологічній допомозі (кризовій інтервенції) та вирішення питання щодо направлення постраждалої особи до загальної чи спеціалізованої служби підтримки постраждалих осіб;

інформування місцевої держадміністрації, органів місцевого самоврядування, уповноваженого підрозділу органу Національної поліції про виявлення фактів домашнього насильства за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалої особи, крім випадків вчинення насильства стосовно дітей і недієздатних осіб або виявлення актів насильства кримінального характеру, коли така згода не вимагається; у разі виявлення факту домашнього насильства стосовно дитини - інформування не пізніше ніж до закінчення однієї доби служби у справах дітей та уповноваженого підрозділу органу Національної поліції;

подання щопівроку звіту обласним держадміністраціям про результати виконання завдань і функцій у сфері запобігання та протидії насильству у визначеному Мінсоцполітики порядку.

Надання соціальних послуг консультативною службою постраждалим особам здійснюється на безоплатній основі відповідно до державних стандартів надання соціальних послуг.

Консультативна служба надає такі соціальні послуги, як екстрене (кризове) втручання, консультування, інформування.

Перелік соціальних послуг, що надаються консультативною службою, визначається положенням про консультативну службу.

Соціальні послуги постраждалим особам надаються у приміщенні консультативної служби.

Для забезпечення комплексного підходу до надання допомоги та виконання своїх завдань і функцій консультативна служба співпрацює із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі

Алгоритм дій працівників поліції щодо припинення та документування факту вчинення гедерно обумовленого насильстві

Перед виїздом на місце виклику необхідно:

- уточнити у заявника дані про: учасників конфлікту, їх стан, необхідність надання медичної допомоги тощо;
- перевірити по картотеці на предмет перебування осіб, що мешкають за вказаною адресою, на профілактичних обліках (психічно хворий, наркоман, раніше судимий, особа, якій винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства у сім'ї) та з'ясувати наявність у них зареєстрованої вогнепальної зброї;
- виїжджати (виходити) на конфлікт в кількості не менше двох працівників поліції;
- з'ясувати можливість використання допомоги з боку представників соціальних служб та інших уповноважених органів;
- мати при собі табельну зброю та спеціальні засоби
- попередньо розподілити ролі з урахуванням потреби у взаємостраховці та кількості учасників конфлікту;
- по факту прибуття на місце конфлікту перевіряємо документи;
- встановлюємо всіх осіб конфлікту;
- відбираємо пояснення від свідків, сусідів;

- відбираємо пояснення;
- опитуємо дитину в присутності психолога;
- складаємо протокол про адмін. Правопорушення в порядку передбаченому КУПАП

➤ збираємо адміністративний матеріал для направлення до суду
Примітка: особливості притягнення до відповідальності неповнолітніх передбачене ст.. 13 КУПАП. Протокол про адміністративне правопорушення складає уповноважена посадова особа НП (ст. 255 КУПАП). Справи про вчинення адміністративного правопорушення неповнолітніми розглядаються в судах (ст. 221 КУПАП).

Правила поведінки працівника ювенальної превенції:

- Встановлює психологічний контакт з його учасниками:
 - враховує стан кожного з них;
 - обирає сприятливу ситуацію і надає можливість усім зацікавленим сторонам спокійно висловитись про причини виникнення конфлікту, не перебиваючи їх;
 - проводить бесіду без упередженого ставлення, критично ставлячись до отриманої інформації, уникаючи провокування таких психологічних станів, як ревності, помста, заздрість, приниження, користь тощо;
 - не використовує сам прийоми провокаційного характеру (наприклад, розголошення чи повідомлення окремій особі про інтимні стосунки конфліктуючих сторін).
 - виступає як сторонній, не підтримуючи жодного із учасників конфлікту, але наголошуючи на своєму офіційному статусі особи, яка зобов'язана з'ясувати ситуацію і має відповідні повноваження припинити насильство у сім'ї.
 - розмовляти спокійно, демонструючи врівноваженість, звертатися до кривдника виключно на «Ви»;
 - довести до відома кривдника, що існує Закон, представником якого у даному випадку є поліцейський, і зміст тих заходів, які до нього можуть бути застосовані;
 - протидіяти спробам правопорушника зменшити відповідальність за створену ситуацію та уникнути покарання; провокувати працівників поліції на застосування до нього сили, внаслідок чого спричиняються (або він сам спричиняє собі) пошкодження.

5. ТИПОВІ СЦЕНАРІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТТЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТРЕНІНГОВОГО ЦЕНТРУ «КРИЗОВИЙ ЦЕНТР» НА БАЗІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Сценарій № 1

Жінка– жертва гендерно обумовленого насильства

Дільничний та ювенальний інспектори поліції прибули на сімейну сварку. Після врегулювання конфлікту між подружжям до поліцейського підійшла 12-річна дівчинка і попросила поспілкуватися наодинці без присутності батьків. Дитина повідомила, що вітчим застосовує до неї не лише фізичне насилля, а й сексуальне і вона боїться лишатися вдома. Почувши це, батьки почали сміятись та говорити, що дівчина все вигадує і її словам не треба вірити, бо це дитина.

Завдання:

1. Які дії ювенального інспектора?
2. Чи може ювенальний інспектор спілкуватися з дівчинкою, без присутності батьків? Якщо так, де і як він має це зробити?
3. Чи має право ювенальний поліцейський забрати дитину, якщо батьки проти цього?

Сценарій № 2

Чоловік – жертва сексуального насильства

Близько 23.00 на лінію «102» поступив дзвінок, в якому чоловік повідомив, що він став жертвою зґвалтування. О 22.00 повертався додому після дискотеки, підійшовши до під'їзду, відчув удар по голові. Коли опритомнів, статевий акт вже відбувався. На місце подіє виїхала слідчо оперативна група.

Завдання:

1. Які дії поліцейських?
2. Чи може слідчий або інспектор поліції опитувати постраждалого? Якщо ні, то де і як вони мають це зробити?
3. Чи має значення стать особи, яка проводить опитування?
4. Хто має бути присутній під час допиту?

Сценарій № 3

Студент афроамериканець Сан– свідок злочину

Приїхавши на повідомлення про вчинення подвійного вбивства, слідчо-оперативна група знайшла у кімнаті гуртожитку померлих – 18-річного Бозу,

якого знайшов Сан, що проживав з ним в одній кімнаті . Сан– єдиний свідок події, перебуває у стресовому стані та відмовляється говорити.

Завдання:

1. Які дії поліцейського?
2. Як має вести поліцейський ?
3. Які заходи профілактики треба вжити?
4. Які спеціалісти мають бути залучені під час допиту?
5. В якій обстановці та застосовуючи які прийоми слід проводити допит?

Сценарій № 4

Дитина – жертва булінгу

Учень восьмого класу Іван подзвонив на гарячу лінію довіри та повідомив про те, що його однокласника Тараса постійно ображають та принижують старшокласники Семен, Олексій та Дмитро, застосовуючи фізичну силу, про що Іван неодноразово повідомляв класному керівникові, але знущання продовжуються. Тарас має пригнічений настрій та думає про самогубство.

Завдання:

1. Які дії ювенального інспектора?
2. Які заходи профілактики необхідно вжити?
3. Чи підлягають старшокласники поставленню на облік в такій ситуації?
4. Яку відповідальність можуть понести правопорушники?
5. Чи необхідно залучати до вирішення конфлікту батьків та (або) директора школи?

Сценарій № 5

Дитина – суб'єкт злочину

Патрульні поліцейські затримали на місці вчинення злочину (грабіж сумочки у громадянки Іванової) неповнолітнього Андрія, 13 років. Про це було повідомлено ювенального інспектора. Затриманий поводить себе зухвало, виражається нецензурними словами, під час затримання намагався втекти.

Завдання:

1. Які дії ювенального інспектора?
2. Як має вести себе ювенальний інспектор дитиною?
3. Яку відповідальність буде нести дитина?
4. Які заходи профілактики необхідно вжити?
5. Чи підлягає дитина поставленню на облік в такій ситуації?

Сценарій 6

Безпритульний громадянин

Громадяни знайшли на вулиці неохайно одягненого безпритульного, і зателефонували до поліції.

Завдання:

1. Які дії поліцейських?
2. Як має вести себе поліцейський?
3. Які заходи профілактики треба вжити?
4. Які процесуальні документи має скласти в такій ситуації поліцейський?

Навчальне видання

Кононець Віта Петрівна

Кравченко

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В «КРИЗОВИХ ЦЕНТРАХ» ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО
ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

Методичні рекомендації

Видання друкується в авторській редакції

Відповідальний редактор *Біла К. О.*

Підписано до друку 21.11.19. Формат 60x84¹/₁₆. Замовл. № 1119-04/3.

Друк плоский. Ум. друк. арк. 2,3. Тираж 50 пр.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавничо-поліграфічного центру «Імпакт»

Україна, 49000, м. Дніпро, пр. Д. Яворницького, 111, оф. 2

+38 (099) 7805049; +38 (067) 2100256

<http://www.impact.dp.ua>

e-mail: impact.dnepr@gmail.com

